

Верховний
Суд

СУДОВА ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Анна БУЧИК

Суддя Верховного Суду

Закон України «Про захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII

стаття 1

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Нормативно-правове регулювання правового статусу ВПО

1

Закон України «Про захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014р. № 1706-VII.

2

Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003р. № 1382-IV.

3

Закон України «Про житловий фонд соціального призначення» від 12.01.2006р. № 3334-IV.

4

Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20.11.2012р. № 5492-VI.

5

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014р. № 1207-VII.

Нормативно-правове регулювання правового статусу ВПО

1

Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014р. № 505, якою затверджено *Порядок надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, затверджений*

2

Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014р. № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб», якою затверджено *Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи*

3

Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2014р. № 637 «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам»

4

Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2016р. № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам», якою затверджено *Порядок призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам та Порядок здійснення контролю за проведенням соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам за місцем їх фактичного проживання /перебування.*

Загальний класифікатор спеціалізації суддів та категорій справ, затверджений наказом Державної судової адміністрації України від 21 грудня 2018 року № 622, який набрав чинності 1 січня 2019 року

підкатегорія «внутрішньо переміщених осіб»

Код	Спеціалізація	Категорії справ
102000000	ВП	Справи щодо захисту політичних (крім виборчих) та громадянських прав, зокрема щодо
102090100	ВП	облік внутрішньо переміщених осіб
112000000	СП	Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики, зокрема зі спорів щодо
112010000	СП	управління, нагляду, контролю та інших владних управлінських функцій (призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат) у сфері відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з них
112010204	СП	внутрішньо переміщених осіб
112030000	СП	соціального захисту (крім соціального страхування), з них
112030600	СП	внутрішньо переміщених осіб
112040000	СП	праці, зайнятості населення, у тому числі
112040202	СП	внутрішньо переміщених осіб

Інформація щодо надходження та розгляду адміністративними судами справ у сфері захисту соціальних прав ВПО

	Категорія справ	2019		01.01-19.11.2020	
		перебувало на розгляді	розглянуто (переглянуто)	перебувало на розгляді	розглянуто (переглянуто)
Місцеві адміністративні суди	112010204	10 138	9570		
	112030600	608	581		
	112040202	6	7		
Всього		10 753	10 158		
Апеляційні адміністративні суди	112010204		255		
	112030600		99		
	112040202		4		
Всього			358		
Касаційний адміністративний	112010204	94	86	48	39
	112030600	48	38	53	42
	112040202	1	1	0	0
Всього		143	125	101	81

Спори, що
виникають із
правовідносин у
сфері захисту
соціальних прав
внутрішньо
переміщених
осіб

- (1) справи щодо взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи та видачі відповідної довідки
- (2) справи щодо поновлення нарахування та виплати пенсії внутрішньо переміщеним особам
- (3) справи щодо призначення щомісячної адресної грошової допомоги, як внутрішньо переміщеній особі, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг
- (4) справи щодо призначення та нарахування інших виплат внутрішньо переміщеним особам

1. Справи щодо взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи та видачі відповідної довідки

Верховний Суд

Основним нормативно-правовим актом, який встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини, зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення, зокрема, залишення свого місця проживання з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту.

Постанова Верховного Суду від 06 березня 2018 року у справі № 234/8701/17

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» має вищу юридичну силу в порівнянні з розпорядженням Уряду, яким затверджено перелік населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження. Тому відсутність у цьому переліку населеного пункту, де зареєстрована особа, що виявила бажання стати на облік як внутрішньо переміщена особа, не може бути підставою для відмови у реалізації нею такого права, якщо є загальновідомі обставини, в розумінні абзацу другої частини першої статті 1 зазначеного Закону, що цей населений пункт знаходиться на тимчасово окупованій території.

Постанова Верховного Суду у справі № 265/3453/17 від 22.11.2018 р.

Для отримання довідки особі слід подати заяву встановленої форми, а також документ, що посвідчує особу заявника, його громадянство (чи інший документ, який підтверджує особливий статус).

При цьому, законодавець вимагає особистої участі особи при оформленні їй особливого статусу.

Постанова Верховного Суду від 25 березня 2020 року у справі № 808/2824/16

Зразкова справа про оскарження припинення виплати пенсії внутрішньо переміщеної особи (Рішення КАС ВС від 03.05.2018 р. (Постанова ВП ВС від 04.09.2018 р. у справі № 805/402/18))

→ статус внутрішньо переміщеної особи надає особі спеціальні, додаткові права (або «інші права», як це зазначено у статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»), не звужуючи, між тим, обсяг конституційних прав та свобод особи та створюючи додаткові гарантії їх реалізації

→ ратифікувавши Європейську соціальну хартію, Україна взяла на себе міжнародне зобов'язання запроваджувати усіма відповідними засобами досягнення умов, за яких можуть ефективно здійснюватися права та принципи, що закріплені у частині I Хартії; право особи на отримання пенсії як складова частина права на соціальний захист є її конституційним правом, яке гарантується міжнародними зобов'язаннями України

→ умови, норми та порядок пенсійного забезпечення визначаються виключно законами про пенсійне забезпечення, питання щодо припинення пенсійних виплат (які є складовою порядку пенсійного забезпечення) не можуть регулюватися підзаконними актами

→ непідтвердження фактичного місця проживання не є передбаченою законом підставою для припинення виплати пенсії. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 року № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» є підзаконним нормативно-правовим актом, який обмежує встановлене законодавством право на отримання пенсії позивачем

Державою визначено механізм поновлення пенсійних прав осіб, які проживають на території, непідконтрольній українській владі. Цей механізм полягає у здійсненні особою наступних кроків: переміщення в населенні пункти, на території яких органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, отримання довідки внутрішньо-переміщеної особи, особисте звернення або у встановлених законом випадках через законних представників до пенсійного органу за місцем реєстрації ВПО щодо поновлення пенсійних виплат.

Постанова Верховного Суду від 06 серпня 2019 року у справі № 433/172/16-а

Верховний Суд

Із загальних принципів («Намібійські винятки»), сформульованих у рішеннях Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй та Європейського суду з прав людини, впливає, що документи, видані окупаційною владою, повинні визнаватися, якщо їх невизнання веде за собою серйозні порушення або обмеження прав громадян

Постанова Верховного Суду від 17 липня 2019 року у справі № 302/757/17-а

Верховний Суд

Отримання чи збереження статусу внутрішньо переміщеної особи є не обов'язком, а правом особи, яка вважає себе переміщеною особою та бажає скористатися відповідними додатковими гарантіями. Право на отримання пенсії особи, яка змінила місце свого постійного проживання та реєстрації, яке знаходиться на підконтрольній Україні території, і не бажає мати статус внутрішньо переміщеної особи, не може ставитись у залежність від наявності у позивача довідки внутрішньо переміщеної особи та виконання вимог нормативно-правових актів, які встановлюють порядок для осіб із таким статусом

Постанова Верховного Суду від 30 вересня 2019 року у справі № 310/6279/17 (2-а/310/179/17)

Перегляд органом Пенсійного фонду України вже прийнятого іншим пенсійним органом рішення про призначення особі пенсії є порушенням принципу правової визначеності, який є одним з елементів верховенства права. Відсутність архівних документів в розпорядженні пенсійного органу не може бути підставою для позбавлення позивача права на зарахування такого періоду у стаж роботи і, відповідно, перерахунку цього стажу для призначення пенсії

Постанова Верховного Суду від 29 березня 2019 року у справі № 548/2056/16-а

3. Справи щодо призначення щомісячної адресної грошової допомоги, як внутрішньо переміщеній особі, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг

Порядок № 505 встановлює, що для призначення грошової допомоги на наступний шестимісячний строк необхідне дотримання певного порядку. Тому призначаючи особі щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, з дати звернення особи з письмовою заявою про продовження виплати вказаної допомоги та необхідними документами, орган соціального захисту діє правомірно.

Постанова Верховного Суду від 23 квітня 2019 року у справі № 551/817/16-а

Верховний Суд

Виплата допомоги здійснюється особам, які переміщуються як з тимчасово окупованої території, так і з районів проведення антитерористичної операції та залежить лише від факту переміщення з району проведення АТО та перебування на обліку.

Постанова Верховного Суду від 26 березня 2019 року у справі № 265/608/17

У разі непрацевлаштування працездатної особи, виплата грошової допомоги припиняється саме на наступний шестимісячний строк.

До того ж, держава гарантує право особи на поновлення виплати грошової допомоги у разі зміни обставин, які вплинули на припинення виплати такої допомоги.

Постанова Верховного Суду від 05 червня 2018 року у справі № 738/2163/16-а

4. Справи щодо призначення та нарахування інших виплат внутрішньо переміщеним особам

Допомога при народженні дитини за своєю природою є допомогою самій дитині, а не її батькам. Неможливість своєчасного звернення одним з батьків до органу, який здійснює призначення допомоги при народженні дитини, призводить до порушення інтересів дитини.

Постанова Верховного Суду від 29.08.2018 р. у справі № 591/1474/17

законодавство України не допускає обмеження прав на соціальний захист, зокрема, права на отримання допомоги при народженні дитини, за ознакою місця проживання (перебування)

Постанова Верховного Суду від 05 вересня 2018 року у справі № 223/859/16-а

Верховний Суд

Кожна вагітна жінка має право на отримання допомоги по вагітності та пологам. Водночас порядок отримання і розмір цієї допомоги залежить від статусу жінки. Зокрема, є особливості надання цієї допомоги: для працюючих (застрахованих) жінок, жінок-підприємців і не застрахованих жінок.

Право застрахованої особи на отримання допомоги по вагітності та пологах передбачено Законом № 1105-XIV, а положення Порядку № 37, який є підзаконним нормативно-правовим актом обмежує можливість реалізації такого права, що суперечить принципу верховенства права.

Постанова Верховного Суду від 05 червня 2018 року у справі № 738/2163/16-а

Ні Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», ні Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» не передбачають такої підстави для припинення пенсії/соціальних виплат, як відсутність за місцем фактичного проживання.

(Постанова Верховного Суду від 27 березня 2020 року у справі № 185/4142/17(2-а/185/283/17)

(Постанова Верховного Суду від 18 жовтня 2019 року у справі № 234/11865/14-а)

Громадянин пенсійного віку, особа з інвалідністю, дитина-інвалід та інша особа, яка перебуває у складних життєвих обставинах, яких зареєстровано внутрішньо переміщеними особами, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України за місцем реєстрації фактичного місця проживання такої внутрішньо переміщеної особи.

Постанова Верховного Суду від 29.07.2020 року у справі № 808/2317/15

Верховний Суд

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Верховного Суду

у спорах, що виникають із правовідносин
у сфері захисту соціальних прав внутрішньо
переміщених осіб та практики щодо застосування
положень Європейської соціальної хартії
(переглянутої) від 3 травня 1996 року

Рішення, внесені до ЄДРСР за
період з 01.01.2018 по 01.10.2020

Верховний
Суд

Дякую за увагу!